

Olvassuk Jézussal a Bibliát 4
Mi nekem a templom? (Lk 19,45-48)

Keresztény templomok válságát éljük. Világszerte. Főleg iszlám-uralta országokban robbantják fel a kis, falusi imaházakat csakúgy, mint a nagyvárosi katedrálisokat. Előszeretettel akkor, amikor bennük hívők istentiszteletre gyülekeztek össze. A médiákat általában hidegen hagyják ezek az egyre gyakoribb esetek. – De van egy másfajta rombolás is, amely földünk északi felére sajnálatosan jellemző. Az egyik német püspökség területén az elmúlt években több száz templomot kellett „deszakralizálni“, vagyis ezek már nem szolgálnak istentiszteleti célokra. Elfogytak a hívek, fölösleges lett a templom. Legjobb esetben el kellett adni, de többet egyszerűen földdel egyenlővé tettek. A médiákat ez általában csak annyiban érdekli, amennyiben kárörvendve a „kereszténység, a vallás alkonyának“ jelét vélik felfedezni benne. De hát különben is mire való a templom egy agyon-racionalizált és -technizált világban?

1.

Bibliaolvasók tudják, hogy az Ószövetség népének – a királyság megalapítása óta – egyetlen templom volt fontos, a Salamon-építette jeruzsálemi. Benne őrizték – a szentély legbelsejében, kárpittal eltakarva – a szövetség ládáját, s oda a főpap is évenként csak egyszer tehetette be a lábát. Szent a templom, mert az Isten jelenlétének helye. Az egész templomhegy az ő tulajdona, amelyet sem megvetni, sem megszentelteleníteni nem szabad. Itt Isten, de nem úgy, hogy a templommal azonos lenne, hanem úgy, hogy megadja tisztelőinek a lehetőséget, hogy őt itt imádják. Ide kellett évenkénti rendszerességgel elzarándokolni. „Örülök, ha ezt mondják nekem, az Úr házába megyünk...“ – éneklő önfeledten a zarándoksereg (Zsolt 122,1) és milyen olthatatlan vágyat érez, akit ebben meggátolnak: „Mily kedvesek a te hajlékaid, Uram... sóvárog, sőt eleped a lelkem a te udvaraid után...“ (Zsolt 84,2-3). Itt mutatták be az áldozatokat és az előkelőbbek közé számító papok rendszere szigorúan ügyelt azok szabályos betartására.

Az evangélisták szerint Jézus gyakran járt a jeruzsálemi templomban. Sőt, ha Lukácsra figyelünk, akkor nem csak, hogy ott járt, hanem tulajdonképpen egész élete hozzá kötődött. Édesanyja már nyolcnaposan itt mutatta be őt, 12 évesen pedig már itt tárgyalt az írástudókkal és főpapokkal és már ekkor „az én Atyámnak házá“-nak nevezte (Lk 2,49). Ide tért be ismételtén, hogy imádkozzék. Sőt még mennybemenetele után otthagytott tanítványai is „mindig a templomban voltak és áldották Istent“ – ezzel zárja Lukács az egész evangéliumát (Lk 24,53).

Mély tisztelettel nevezte Jézus a templomot még „imádság házának“ is, akár a sok évszázaddal azelőtt élt próféta: „...mert az én házam neve imádság háza lesz...“ (Ézs 6,7). Igen, a templom Isten jelenlétének jele ebben a világban, s abban kínálja föl híveinek a Vele való találkozás áldott lehetőségét. De nem kerülhette el a figyelmét az sem, hogy a nép nem vette mindig komolyan a templom tiszteletét. Folytak ugyan belül a szertartások, de azok már annyira rutinossá lettek, hogy – legalább kétszer – királyi rendelettel kellett gondoskodni a felszínessé és megüresedetté vált „üzemeltetés“ megjavításáról. Próféta szinte egybehangzóan ostromozták a templomi kegyes szertartásbetartás és a betartók hétköznapi között tátongó különbséget, sőt az idegen istenek tiszteletének becsmepésését is. Volt idő, amikor a napistent imádták benne (Ez 8,16), majd egyszer még az akkori királyi pár maga gondoskodott arról, hogy benne a félt Baál-kultusz is egyenlő elbánásban részesüljön az igaz Isten tiszteletével (1Kir 19). Jeremiás egyenesen azt a parancsot kapta az Úrtól, hogy ne bízzanak az emberek a templomban, anélkül, hogy „megjobbítanak életvitelüket“ és így figyelmeztetett: „vajon rablók barlangjának nézitek ezt a házat, amelyet az én nevemről neveztek el?“ (Jer 7,11)

Azt pedig nem is olyan régen fedezték fel, hogy már régen, Krisztus fellépése előtt egy egész szakadár közösség vonult ki a pusztába, kolostort alapított és a régi rendhez hűen tartotta a szertartásokat. Szerintük a templomi papság beszennyezte az Isten jelenlétének lakhelyét és ezzel megszenteltelenítette azt. Amivel kapcsolatban szinte ellenállhatatlanul tolt fel a kérdés, hogy milyen hitele és értéke van még nálunk templomainknak és milyen módon áll fenn azok tényleges „deszakralizálásának“ veszélye? Komolyan élünk-e még az Istennel találkozás tényleges lehetőségével bennük vagy amolyan áruházzá fokoztuk-e le őket, amelyben bármi más portékát kínálunk és már csak mímeljük az istenimádást, különböző pótlékok formájában?

2.

Jézus egy alkalommal úgy lépett be a templomba, hogy az felejtethetetlenül véssődött az emberek emlékezetébe (Lk 19, 45-46). Elannyira, hogy mind a négy evangélista – különböző hangsúllyal – tartotta szükségesnek a leírását. Jézus nem vonult ki – tiltakozásul – a pusztába, hanem ellenkezőleg, b e m e n t a templomba, hogy igényét jelentse be rá. Az indokot pedig meg is adta egy próféta i gével: „Az én házam imádság háza legyen...” (Ézs 56,7). Nagyon fontos látnunk a sorrendet, ahogy azt Lukács közli: megtörtént Jézus hozsannázó fogadtatása a városban, amelyet ő megsiratott. Szavából kiderült, hogy szomorú következménye lett: a rómaiak rommá lötték a templomukat! Ő már itt látta, hogy a város templomostul vesztébe rohan. Ellenségei „nem hagynak belőled k ö v e t k ö v ö n...” (Lk 19,44) Szinte ugyanezekkel a szavakkal ezt már egyszer elmondta, amikor csodálatni akarták vele némelyek a gyönyörű kövekkel díszített, hatalmas templomot: „Jönnek napok, amikor ezekből, amiket itt láttok, nem marad k ö k ö v ö n” (Lk 21,6). Lehetséges, hogy – talán a sok visszaélés miatt? – Jézus úgy is látta, hogy a sokszor megcsúfolt templom helyett Isten más, lelki templomot készül építeni, s akkor a jelenlegit akár le is rombolhatják? Talán lehetett benne valami, mert amikor Kajafás főpap később kihallgatta, akkor két tanú azt állította, hogy Jézus ezt mondta volna: „Le tudom r o m b o l n i az Isten templomát és három nap alatt fel tudom építeni“. S amikor a főpap rákérdezett, hogy ezt tényleg mondta-e, Jézus ezt nem tagadta, hanem „hallgatott“ (Mt 26,61-62).

Jézus belépett a templomba és valami hallatlant tett: kiűzte a templomból a kereskedőket és a pénzváltókat. Szeretjük a jelenetet templomtisztításnak nevezni, de kérdés, hogy joggal-e? Ha a négy evangélista négy tudósítását összehasonlítjuk, máris igen komoly különbségeket fedezhetünk fel. Két egymástól igen távol álló álláspontként vizsgáljuk meg Lukács és János leírását: míg az első összesen azt tudja, hogy Jézus „kezdte kiűzni az árusokat“, addig János már korbácsot suhogtató kiűzésről tud, amely a személyeken túl még az áruikra – ökrökre és juhokra – is kiterjed (Jn 2,15).

Az a benyomásunk, mintha a később írt jánosi evangélium ismerte volna Lukács leírását és azt – milyen forrásból, nem tudjuk?! – igyekezett kibővíteni, sőt kiszínezni. Ez nyilván nem von le semmit a jelentőségéből, de mindenképpen a Lukács-féle fokozásának tekinthető. Az is elgondolkodtató, hogy János evangélista Jézus működése elejére teszi a kiűzést, míg a többi három a halála előtti közvetlen időre. Mai izraeli kutatók megjegyzése is megfontolásra késztető: szerintük az egész templomhegyen soha nem árusítottak állatokat, Jézus viszont a templomban úgy léphetett fel, mint aki a s a j á t tulajdonában szabadon cselekszik. Lukács szófukar mondatát – “kezdte kiűzni az árusokat” – ők úgy értelmezik, hogy Jézus talán a templom felé igyekvő kereskedőket igyekezett lebeszélni a templombeli árusításról, hiszen az itt használt görög ige jelenthet nem csak kiűzést, de e l t á v o l í t á s t is. Mindenesetre feltűnő, hogy Jézust senki nem akadályozta tette végrehajtásában, pedig tudjuk, hogy a templom lévitákból toborzott rendőrségének a rend helyreállítása érdekében közbe kellett volna lépnie. Ugyancsak furcsa, hogy ennek az egyszerű, látványos történetnek az újszövetségi iratokban semmi nyomát nem találjuk.

3.

Úgy tűnik, hogy a négy beszámoló közül – történetileg – a Lukácsé látszik legmegbízhatóbbnak. És mégis javallom a Jánosé alaposabb vizsgálatát. Jn 2,13-23-ban nem azon van hangsúly, amit Jézus tett, inkább azon, amit m o n d o t t. Idézte, kissé átalakítva a prófétai mondatot: ne tegyétek az én Atyám házáat kalmárkodás házává. Amikor pedig jelt kívánnak tőle a zsidók, amivel tettét igazolni tudná, akkor így felelt: Romboljátok le ezt a templomot és három nap alatt felépítem. És az evangélista rögtön hozzáteszi, hogy itt félreértésről volt szó, mert „ő testének templomáról beszélt“ – amire a feltámadása után még a tanítványok is emlékeztek. Nem lehet ezt másképpen érteni, mint hogy Jézus akár még a templom mások általi lerombolását is el tudta képzelni (tehát nem ő rombolja le!), mert ennek a templomnak az ideje lejárt – “a templom kárpijtja felülről az aljáig kettéhasadt Jézus halálakor” (Mt 27,51) és a harmadnapi feltámadás óta ő saját maga a templom. Isten nincs többé templomkövekhez kötve, „nem lakik emberkéz alkotta templomokban“ – ahogy azt Pál apostol az athéniaknak is elmondta (ApCsel 17,24). Sőt így teljesedett be a próféta jövendölése, aki arról beszélt, hogy „az én házam neve imádság háza lesz m i n d e n n é p számára”. Azért lett következetes a missziói parancsa is: „Menjetek, tegyetek tanítvánnyá m i n d e n n é p e t ...“ (Mt 28,19). Nincs többé házhoz, néphez, fajhoz, tájhoz kötve Isten és az ő imádása. Jézus most még elűzte az Atyja templomát beszennyezőket, mert „a te házad iránt érzett féltő szeretet emészt engem“ (Zsolt 69,10), de most már az ő élő és feltámasztott teste az Istennel találkozás biztos helye. Jánossal fogalmazva: „Aki engem lát, látja az Atyát“ (Jn 14,9). Valójában itt nagyobb súlya van annak, hogy Jézus eredeti rendeltetésének adja vissza a templomot, mintha csak megtisztította volna. Az egyik kutató szerint Jézus itt hatalmi igényét jelentette be.

Remélem, hogy ennek horderejét éppen a szörnyű járvány idején is sokan megtapasztalták. Több mint egy éve nem jöhet össze Isten népe úgy, hogy együtt dicsérhesse Urát. A templomok válságát éljük és kérdés, hogy ennek mikor lesz vége? Pedig szeretjük templomainkat. De most milyen sokan fedezték fel, hogy az otthonukban elhangzott vagy olvasott isteni ige, a szívből elmondott imádság templom köveitől függetlenül is megérinthesi a szívet és hiterősítő lehet? Kár lenne hitünket kövek tiszteletétől függővé tenni. Nem a kövekben hiszünk, hanem Abban, Akiről az apostoli üzenet ezt mondja: „Járuljatok őhöz, mint élő kőhöz...ti magatok is, mint élő kövek épüljétek fel l e l k i házzá ...“ (1Pt 2,4-5).

Hogy mire való a templom egy agyonrationalizált világban? Hogy lelket adjon neki az ott hirdetett megváltó üzenet és a szentségek kiszolgáltatása által. Ezt nem a templom maga szavatolja, sőt az mindig is reformra szorul. De a benne összejövők az élő Krisztus köré gyülekeznek, hogy megmentsek világunkat az agyonrationalizálódástól. A költő így öntötte ezt versbe:

„Már csak imádkozóknak sikerülhet / Hogy a vészkard fejünkre ne essen / Vad erők karmából kitéphessen / Lélektől megszentelt, győzedelmes élet. // Hiszen törtetőknak ellenáll az ég / Mit eskábáltak, hamar szétesik / Mi este még új volt, reggelre megvénhedik / Vészes amit tesznek, bár üdvnek hirdették. // Most üt az óra, de az üdv rejtve még / Vásáron kínálja önmagát a gögünk / S az imádkozók még rejtőznek a domban. // Míg áldozatunkból áldást hint az ég / S mélységekben, hová le sem lát szemünk / Szikkadt forrásokból élet vize csobban“. (Reinhold Schneider) Ámen

Gémes István